
Recenzovaný článek

Od bombardování k cílenému zabíjení: Proměny boje USA proti globálnímu terorismu

From Bombing to Targeted Killings: Transformations of the US Fighting Against Global Terrorism

Jan Eichler, Kristýna Stejskalová

Abstrakt: Článek se věnuje srovnání zahraniční politiky G. W. Bushe ml. a Baracka Obamy z hlediska technologického využití vojenské síly. Odklon od nasazování pozemních sil k využití cíleného zabíjení pomocí dronů je demonstrován na třech amerických vojenských operacích – Operace Enduring Freedom, Operace Iraqi Freedom a Operace Inherent Resolve. Posun od bombardérů k dronům měl různé důvody, především pak mění se charakter hrozby. Autoři si kladou otázku, proč a jakým způsobem se změnil boj USA proti globálnímu terorismu z hlediska vojenských technologií a jakým způsobem je tato změna reflektována v boji proti hrozbě Islámského státu.

Abstract: The aim of the article is to compare foreign policy of G. W. Bush jr. and Barack Obama in terms of use of military force. Transition from ground operations to targeted killings is demonstrated on three military operations – Operation Enduring Freedom, Operation Iraqi Freedom and Operation Inherent Resolve. The shift from bombers to drones had several reasons, mainly changing features of the threat. Authors are asking questions why and how did change the US fight against global terrorism with respect to military technologies and how is this change reflected in US fight against the threat of Islamic state.

Klíčová slova: Operace Inherent Resolve; Operace Enduring Freedom; Operation Iraqi Freedom; dronová válka.

Keywords : Operation Inherent Resolve; Operation Enduring Freedom; Operation Iraqi Freedom; Targeted Killings.

ÚVOD

Hlavním cílem tohoto textu je prozkoumat a vyhodnotit posuny v bezpečnostní a strategické kultuře (BSK) USA. Zaměřujeme se přitom na odklon Obamovy od masivních bombardovacích kampaní typických pro OEF 2001 a OID 2003 směrem k nasazování bezpilotních prostředků. Tento posun považujeme za důležitý z několika důvodů. Především zvyšuje přesnost zásahů vytypovaných nepřátel a výrazně snižuje počty civilních obětí, mnohem méně (ve srovnání s leteckými kampaněmi) poškozují životní prostředí a omezuje škody způsobované příštím generacím. Smyslem těchto cílených úderů není Regime Change Policy (což byl pilíř Bushovy doktríny), ale pouze likvidace nejnebezpečnějších teroristů.

Za posledních 15 let se výrazně proměnilo postavení USA ve světě a zejména pak jejich vojenství. Hned na počátku století se USA staly terčem nejničivějších teroristických útoků lidských dějin. Na ty odpověděly dvěma mohutnými vzdušně – pozemními operacemi. Byly jimi Trvalá svoboda 2001 (OEF) a Irácká svoboda 2003 (OIF). V obou těchto operacích USA demonstrovaly svoji vojensko-technologickou vyspělost a výrazný náskok před ostatními státy. Klíčovou úlohu přitom hrály vzdušné síly, zejména pak bombardéry. Odvrácenou stranou úspěchu amerických vzdušných sil se staly rozsáhlé škody způsobené v zemích zásahu, zhoršení životního prostředí, velké množství civilních obětí, nárůst nenávisti vůči USA a stupňování kruté asymetrické války. V důsledku toho se v USA postupně měnil náhled na boj proti soudobému terorismu a na úlohu vzdušných sil.

Nedlouho po nástupu prezidenta Baracka Obamy se novou hrozbou pro mezinárodní bezpečnost a mír stala samozvaná teroristická organizace nazvaná Islámský stát (dále IS). V rámci boje proti němu se pozornost amerických politiků a stratégů přesunovala od bombardérů k dronům, které jsou mnohem přesnější a způsobují mnohem méně škod na životním prostředí a mezi civilním obyvatelstvem. Právě tento posun ve strategické kultuře USA je hlavním námětem tohoto článku. Ten začíná přehodnocováním Bushovy doktríny s hlavním důrazem na odklon od bombardérů k bezpilotním dronům. Vysvětluje hlavní důvody zapojení USA do boje proti IS, přičemž vychází především z USNSS 2010. Hlavní pozornost se soustřeďuje na Operaci Inherent Resolve, vlajkovou loď amerického dronového programu. Hodnotí její hlavní poslání, nasazenou techniku a dosažené výsledky. Stranou zájmu nezůstala ani tzv. morální rizika, o kterých se dnes hodně diskutuje. Jejich podstatou je názor, že tzv. dronová válka je sice efektivnější a bezesporu způsobuje menší tzv. kolaterální škody. Na druhé straně však zaznívají výhrady, že je chladnokrevnější a podle některých názorů s sebou nese větší morální zátěž pro vojáky, kteří tyto systémy zaměřují, odpalují a navádějí.

1. DOKTRINÁLNÍ VÝCHODISKA: NEGACE BUSHOVY DOKTRÍNY

Bezpečnostní kultura Obamova předchůdce se vyznačovala zveličováním bezpečnostních hrozeb, militarismem a silným unilateralismem. Symboly militarismu se staly právě výše zmiňované OEF 2001 a zejména pak OIF 2003. K Tálibánu a k iráckým vzbouřencům se přistupovalo jako k nedůstojným nepřátelům. Bushův postup byl militarismem *sui generis* – upřednostňovaly se odpovědi zakládané na vojenské síle, výrazně se navýšil vojenský rozpočet USA s hlavním důrazem na zbraňové systémy sloužící k zasazování vojenských úderů na velkou vzdálenost od území USA. OIF 2003 byla pojata jako velká manifestace vojenské převahy nad zemí, která byla výrazně slabší. Hlavními stoupenci války byli politikové, zatímco vojáci byli podstatně zdrženlivější.

Postup 43. prezidenta USA se vyznačoval velkou unilateralistickou strategií, která se vyhýbá regionálním a mezinárodním závazkům, protože je považuje za okrajové z hlediska bezpečnostních zájmů USA a která zároveň s tím spoléhá na projekci síly ze Spojených států, ... na strategické bombardéry, inteligentní munici a na zbraně umístěné ve vesmíru.¹ Bylo to celosvětové globální inženýrství a agresivní šíření demokracie.² Podcenil varování S. Huntingtona³, že intervence Západu v islámském civilizačním okruhu jsou vždy velice problematické a vysoce riskantní. Vzájemné propojení mezi Afghánistánem a Irákem (proto se hovoří o irakizaci Afghánistánu a o tálibanizaci Iráku) a následující radikalizace muslimů v celém světě (včetně diaspor v zemích EU) a teroristické údery v Madridu a v Londýně ukázaly, že vojenská intervence v islámském světě může zvýšit napětí nejen na regionální, ale na celosvětové úrovni.

Dvě velké a dlouhodobé asymetrické války vyvolaly velkou deziluzi americké společnosti a dočasnou diskreditaci americké armády a daly vážné varování dalším americkým administrativám. Proto se náš text zabývá tím, jak na tato varování reagovala Obamova administrativa, jakým způsobem změnila BSK vojensky nejsilnější země světa.

2. ISLÁMSKÝ STÁT JAKO VEDLEJŠÍ VÝSLEDEK OIF 2003 A JAKO NOVÁ NALÉHAVÁ BEZPEČNOSTNÍ HROZBA

Barack Obama byl od samého počátku nesmlouvavým kritikem války v Iráku, a to již jako senátor, který válku v Iráku označil za hloupou a kontraproduktivní a zdůvodnil to především tím, že režim Saddáma Husajna nepředstavoval naléhavou ani vážnou bezpečnostní hrozbu.⁴ A svého odmítavé stanovisko hájil i potom, co se stal 44. Prezidentem USA. Nakonec právě on se musel po obě svá funkční období zabývat jedním z nejvážnějších

1 IKENBERRY J.: American Grand Strategy in the Age of Terror. Survival Global Politics and Strategy. Volume 43, 2001 - Issue 4, s. 26 - 27.

2 SIMES D.: America's Imperial dilemma. Foreign Affairs, November/December 2003.

3 SAMUEL P. H.: The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order, Touchstone, 1998, s. 230 – 233.

4 Barack Obama's Stirring 2002 Speech Against the Iraq War usliberals.about.com › ... › President Barack Obama

nechtěných důsledků této války, kterým se stalo vytvoření Islámského státu na části území do chaosu se propadnuvšího Iráku a také na části území Sýrie.

IS vede nesmlouvavý džihád mečem, tedy džihád cestou vojenských operací a teroristických útoků především proti zemím Západu, jimi vytvořeným mezinárodním organizacím a uplatňovaným normám. Toto vymezení jednoho z hlavních nepřátel má výrazný civilizační a náboženský rozměr. Vedoucí činitelé IS často hovoří o boji proti „Římanům“⁵ a jsou odhodláni zvyšovat svoji bezohlednost na obou frontách svého boje, kterými jsou přímé boje proti vojskům Západu kdekoli v islámském světě a navyšování počtu a smrtonosnosti teroristických útoků v zemích Západu.⁶

Druhým vyhlášeným nepřítelem IS jsou tzv. odpadlické režimy v arabských zemích, které dlouhodobě spolupracují s USA. Týká se to především Saúdské Arábie, Egypta, Alžírska, Libye, cílem je všemožně podporovat tamní džihádisty a inspirovat je k budoucím útokům a bojům.⁷

3. ZMĚNY ZA BARACKA OBAMY

Barack Obama se jako 44. prezident USA dostal do náročné situace. V průběhu jeho druhého prezidentského období eskaloval vzrůst IS, který byl následkem politiky jeho předchůdce. Obama se musel IS postavit z mnoha důvodů, které souvisely jak s energetickými zdroji v oblasti či s ohrožením amerických obyvatel na okupovaném území, ale také s potřebou obhájit USA jako vojenskou velmoc a jako ochránitele mezinárodního řádu. Obama byl velmi opatrný ve své rétorice a po celou dobu se snažil vyhnout další pozemní vojenské operaci v oblasti Blízkého východu. Vojenskou operaci nakonec v roce 2014 za podpory velké mezinárodní koalice spustil, ale místo bombardérů byly nasazeny drony.

3.1 Důvody angažmá USA v boji proti IS

Prvořadým důvodem angažmá USA v boji proti IS jsou politické, ekonomické a bezpečnostní zájmy a prosazování hodnot, kterým Američané věří, tedy svobodě, spravedlnosti a důstojnosti. USA mají dle Obamy právo do konfliktu zasahovat a pomoci tak utlačovaným občanům Iráku a Sýrie, a to hlavně kvůli bezpečnosti amerických občanů.⁸ Jedná se zejména o americkou ambasádu v Bagdádu a o konzulát ve městě Arbíl, k němuž se těsně před prvními americkými

⁵ MCCANTS, W.: The ISIS Apocalypse: The History, Strategy, and Doomsday Vision of the Islamic State, New York: St. Martin's, 2015, s. 102

⁶ HASSAN H.: Is the Islamic State Unstoppable? – The New York Times, dostupné z: www.nytimes.com/.../is-the-islamic-state-unstoppable... JULY 9, 2016.

⁷ BYMAN, D.: ISIS Goes Global. Fight the Islamic State by Targeting Its Affiliate. Foreign Affairs, March/April 2016 Issue, s. 78.

⁸ HUDSON, D. President Obama: "We Will Degrade and Ultimately Destroy ISIL". The White House blog [online]. 2014 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil>

vojenskými akcemi v oblasti bojovníci IS nebezpečně blížili. Ohrožená je i bezpečnost všech občanů na půdě USA, jelikož území okupovaná IS se mohou stát útočištěm pro teroristy, kteří zde budou budovat svoji síť a budou odtud moci plánovat potenciální útoky na USA.⁹

Třetím důvodem USA jsou energetické zdroje. Irák je 8. největším vývozcem ropy a ropných produktů do USA a v roce 2015 se z Iráku do USA dováželo 229 tisíc barelů denně. V roce 2014 se však do USA z Iráku dováželo 364 tisíc barelů ropy denně a byl tak 5. největším dovozcem ropy.¹⁰ Ropné trhy jsou velmi citlivé na politické a válečné konflikty, proto může okupace IS negativně ovlivnit světové ceny ropy. Navíc, pokud by se IS podařilo obsadit některé ropné oblasti, znemožnila by se tak dodávka ropy z Iráku do USA a do ostatních zemí.¹¹

Obama zmiňoval i zapojení bojovníků z Evropy do struktur IS a hrozbu spojenou jejich návratu do Evropy, kde by mohli plánovat teroristické útoky a usilovat o proniknutí do USA.¹² Posledním důvodem je minulost spojená s válkou v Iráku.

Irák a USA mají diametrálně odlišné postoje k vládě prezidenta Bašára al-Asada v Sýrii. Irácko-syrské vztahy byly vždy pevně provázané a založené na vzájemné spolupráci. Vystihuje to například společné tiskové prohlášení bývalého iráckého premiéra Núrí al-Málíkího a prezidenta Bašára al-Asada, kde oba mimo jiné konstatovali, že „*bezpečnost každé země má přímý dopad na bezpečnost té druhé.*“¹³ USA naopak vidí v Bašáru al-Asadovi hlavní příčinu nestability v zemi a jejich podpora opozice v Sýrii jasně dokazuje nesouhlas s al-Asadem v čele země.

Důvody, které USA k zapojení do boje proti IS vedly, shrnuje tabulka č.1

Tabulka č. 1: Analýza rozhodnutí USA angažovat se v boji proti IS

	Reálné hrozby pro USA	Role USA jako světové velmoci
Bezpečnostní faktory	ohrožení bezpečnosti občanů USA na území okupovaném IS	prosazování západních hodnot
	oblast se může stát útočištěm pro teroristy plánující útoky na USA (viz Al-Káida v Afghánistánu)	povinnost pomoci utlačovaným obyvatelům kdekoli na světě v souladu s prosazováním západních hodnot
Ekonomické faktory	potenciální negativní dopad nestability v regionu na ceny energií	nastolení stability v regionu, která je úzce spojená s globálním energetickým trhem
	v případě zanechání Iráku na pospas IS dojde k definitivní ztrátě investic do OIF	nejsilnější a nej kvalifikovanější armáda na světě, která může zajišťovat bezpečnost, asistovat a předávat zkušenosti

Zdroj: EICHLER, Jan a kol. Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války. Praha: OECONOMICA, 2016.

⁹ HUDSON, D. The President Makes a Statement on the Situation in Iraq. The White House blog [online]. 2014 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/06/19/president-makes-statement-situation-iraq>

¹⁰ U.S. Imports by Country of Origin. EIA (U.S. Energy Information Administration) Petroleum and other liquids [online]. 2016 [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_impcus_a2_nus_ep00_im0_mbbldpd_a.htm

¹¹ HUDSON, D. The President Makes a Statement on the Situation in Iraq. The White House blog [online]. 2014 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/06/19/president-makes-statement-situation-iraq>

¹² tamtéž

¹³ Syria and Iraq issue joint statement on bilateral ties, regional issues. (2007, Aug 22). BBC Monitoring Middle East Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/458644437?accountid=17203>

3.2 Rétorika a akce Baracka Obamy

V důsledku kontroverzní bilance Bushovy doktríny se válka v Iráku stala jedním z hlavních námětů prezidentských kampaní 2004 a 2008. Na její tvrdé kritice postavil svůj program i Barack Obama. Jednoznačně odmítl Bushovu posedlost přeměnou světa k obrazu svému, nadměrné spoléhání na vojenskou sílu a na vojenská řešení, a přezíravý vztah ke spojencům. Za svůj cíl označil „nové pojetí leadershipu (vedoucí úlohy USA) ve světě na počátku 21. století.“ Nemělo to být ani izolacionistické stažení USA ze světa, ani to, aby se zbytek světa podřídil americkým představám a cílům. Obama kladl důraz na celosvětově sdílené pojetí společné bezpečnosti a společných hodnot lidstva.¹⁴

Dále Obama volal po jasném stanovení poslání ozbrojených sil, přehodnocení vyzbrojovacích programů podle skutečných bezpečnostních hrozeb a jim odpovídajících potřeb ozbrojených sil. Položil důraz na politické podmínky úspěšnosti při jakémkoli nasazení ozbrojených sil USA: podpora ze strany spojenců, podíl USA na zastavování masového zabíjení kdekoli na světě a také na následující obnově a rekonstrukci.

Pro pochopení jednotlivých kroků prezidenta Obamy v boji proti IS je také důležité podívat se na jeho snahu odlišit se od svého předchůdce G. W. Bushe, která byla jedním z hlavních opěrných bodů jeho volební kampaně. Problematika návaznosti Obamy na Bushovu administrativu je dána ambivalentním vztahem mezi Obamovou předvolební rétorikou založenou na pojmu změna, a reálnou neschopností tuto změnu provést, jelikož Bushova politická a vojenská rozhodnutí již byla zakotvena především institucionálně. Obama se tak stal „obětí dominantních rozprav a svým způsobem i kulturního nátlaku hrající proti možnosti dosáhnout změny v americké zahraniční a bezpečnostní politice.“¹⁵ Pravdou však je, že se Obama na tuto situaci připravil i v rámci své předvolební rétoriky, jelikož nikdy neřekl, že chce ukončit GWOT nebo zvrátit Bushovu zahraniční politiku, ale spíše se zaměřoval na změnu ve smyslu, že chce *bojovat lépe a čistěji*.¹⁶

V Afghánistánu Obama navazoval na OEF, se kterou pokračoval až do roku 2013, kdy došlo k definitivnímu ukončení této operace. Na území Afghánistánu však stále zůstali američtí vojáci, kteří mají jako hlavní cíl posílit policejní a vojenské složky afghánské vlády. Mnohem náročnější však bylo pro Obamu navázat na OIF v Iráku. Nejenže OIF 2003 byla nelegální a nelegitimní, ale byla také velmi finančně náročná, kontroverzní a těžko přijímaná americkou veřejností. K oficiálnímu stažení amerických vojsk z Iráku došlo v roce 2011, nicméně v rámci Operace Enduring Freedom proti IS se tam američtí vojáci, tentokrát již s novou válečnou strategií v podobě dronového programu, v roce 2014 vrátili. V souvislosti s využitím vojenské síly bývá Obama označován za prezidenta, který je „opatrný, neochotný, a dokonce tajnůstkářský co se týče rozhodnutí o nasazení amerických ozbrojených sil v zahraničí“. Obama tedy

¹⁴ OBAMA, B.: Renewing American Leadership, Foreign Affairs, July/August 2007 Issue

¹⁵ BENTLEY, M. a J. HOLLAND. Obama's foreign policy: ending the war on terror. New York: Routledge, 2014. ISBN 9780415662604.

¹⁶ MCCRISKEN, T. Ten years on: Obama's war on terrorism in rhetoric and practice. International Affairs [online]. 2011, 87(4), 781-801 [cit. 2016-04-24]. DOI: 10.1111/j.1468-2346.2011.01004.x. ISSN 00205850. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1468-2346.2011.01004.x>

nasadil strategii *zdrženlivosti a obezřetnosti* (restraint and circumspection), která je však pouze důkazem toho, že americká relativní vojenská schopnost je na ústupu.¹⁷ Obama bývá také označován za prezidenta, který se snaží najít balanc mezi akcemi zahraniční politiky po typu Goldilockova principu, tedy buď dělá *dost nebo ne příliš* (enough or not that much).¹⁸

3.3 Americké zásahy proti IS ve světle USNSS 2010

Obama poslal v únoru 2015 Kongresu návrh zmocnění k použití vojenské síly (Authorization for Use of Military Force, AUMF). V rámci této autorizace požadoval tříleté povolení k využití vojenské síly s cílem oslabit a postupně zničit IS. Spolu s tím Obama požádal o zrušení autorizace z roku 2002, kterou byla schválena Bushova invaze do Iráku a na základě které nasazoval v Iráku americké ozbrojené síly i Obama. Ačkoliv Obama odmítl vojenskou misi obdobnou té v roce 2003, měl v plánu touto autorizací rozšířit pole působnosti amerických pozemních vojáků na záchranné operace, speciální mise proti vedoucím bojovníkům IS a asistenci partnerským ozbrojeným silám. Návrh se nicméně za Obamova prezidentského působení nedostal k hlasování v Kongresu.

V roce 2013 byla zveřejněna kontroverzní Bílá kniha amerického ministerstva spravedlnosti, která mimo jiné umožňuje USA vést smrtelný útok proti americkému občanovi, který se nachází mimo americké území a představuje bezprostřední hrozbu. Takovýto smrtelný útok nebude protiústavní, budou – li splněny tři následující podmínky: vysoký americký úředník bude přesvědčen, že daný jedinec představuje bezprostřední bezpečnostní hrozbu; tohoto jedince není možné zatknout; takováto operace bude v souladu s válečným právem.¹⁹ Tento mechanismus se tak stává novým „oprávněním“ pro americký dronový program, který od léta 2014 probíhá na území Sýrie a Iráku.²⁰

V průběhu druhého prezidentského období Baracka Obamy se stal dronový program hlavním bodem protiteroristické strategie, což přineslo mnohé pochybnosti a kritiku. Právní základ americké strategie v boji proti terorismu byl kritizován již po roce 2002, kdy G. W. Bush ml. vedl tzv. „preventivní“ válku v Iráku.²¹ Podíváme-li se na americkou bezpečnostní strategii

¹⁷ QUINN, A. The art of declining politely: Obama's prudent presidency and the waning of American power. *International Affairs*[online]. 2011, 87(4), 803-824 [cit. 2016-04-24]. DOI: 10.1111/j.1468-2346.2011.01005.x. ISSN 00205850. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1468-2346.2011.01005.x>

¹⁸ MILLER, A. D. The Goldilocks Principle. *Foreign Policy*. 2012(15.3.2012). Dostupné také z: <http://foreignpolicy.com/2012/03/15/the-goldilocks-principle/>

¹⁹ US Department of Justice, 'Department of Justice White Paper. Lawfulness of a Lethal Operation Directed against a US Citizen Who Is a Senior Operational Leader of Al-Qa'ida or An Associated Force', MSNBC, 4 February 2013, p. 6. (http://msnbcmedia.msn.com/i/msnbc/sections/news/020413_DOJ_White_Paper.pdf)

²⁰ GRINMAN, M. Department of Justice White Paper Reveals United States Position on Lethal Force Operations Targeting U.S. Citizens Abroad: Department of Justice White Paper. *JOLT digest: Harvard Journal of Law and Technology*. 2013, 2013(12.2.). Dostupné také z: <http://jolt.law.harvard.edu/digest/national-security/department-of-justice-white-paper-reveals-united-states-position-on-lethal-force-operations-targeting-u-s-citizens-abroad>

²¹ WARREN, A., BODE, I. Altering the Playing Field: The U.S. Redefinition of the Use-of-force, *Contemporary Security Policy*, 36:2, 174-199, (2015)- DOI: 10.1080/13523260.2015.1061768

z roku 2010 (United States National Security Strategy, dále USNSS 2010), zjistíme, že Obama kritizuje předchozí administrativu: „*Po dobu minulých let některé z metod, které byly využívány ve snaze o naši bezpečnost, zkompromitovaly naši oddanost hodnotám, které posazujeme a naše vůdcovství v tomto duchu.*“²². Obama se touto strategií snaží zejména prosazovat mezinárodní spolupráci v duchu multilateralismu a diplomacie. Harold Koh, právní poradce amerického ministerstva zahraničí, označuje tuto strategii jako „Obama-Clintonovu“ doktrínu a její hlavní přínos vidí ve čtyřech závazcích, jimiž jsou zásadové angažmá, diplomacie, strategický multilateralismus, a představa, že žijeme-li své hodnoty, jsme silnější a více v bezpečí, pokud se řídíme domácím a mezinárodním právem, a následujeme univerzální, nikoliv dvojí standardy.²³ Obama dával najevo, že chce vést koalici, která se postará o úpravu mezinárodního práva tak, aby reflektovalo současnou situaci ve světě. Naopak národy, které nesdílí stejný názor, budou ochuzeni o výhody mezinárodní spolupráce.²⁴

Dronový program, který probíhá na území Iráku a Sýrie od léta 2014, však poukazuje na odklon od této strategie. Z hlediska průběhu akce šlo nejdříve o zadání příkazu a pak až o jeho objasnění veřejnosti. Jednání proběhlo na základě AUMF z roku 2001, která stále není zrušena. O novou autorizaci Obama žádal až zpětně, navíc neúspěšně. Partneři byli přizváni k jednání a vojenským zásahům až poté, co na území začali operovat američtí vojáci. Kromě toho vyšla kontroverzní Bílá kniha umožňující zneškodnění amerických občanů představujících potenciální bezpečnostní hrozbu. Otázkou tedy je, zda se jednání Baracka Obamy liší od jednání jeho předchůdce, nebo zda se jedná spíše o lepší volbu slov směrem k veřejnosti, ve které je Obamova administrativa pokročilejší. Bezpochyby je Obama opatrnější a střídmější, jak ve volbě slov, tak i v akci. Dronová válka je jistě americkou veřejností vnímána méně rizikově než válka pozemní, kterou vedl v daném regionu jeho předchůdce. Na druhou stranu, jelikož Obama neměl od Kongresu AUMF a jednal na základě autorizace, kterou získal Bush ml., můžeme těžko hodnotit jeho strategii jako transparentní a obhajitelnou.

3.4 Americká dronová válka: pokrok či morální hazard?

Dnešní dronová válka se vyznačuje pokročilými technologiemi, které umožňují doslova stalking hledaného a velmi rychlý zásah, přičemž cílem bývá individuální jedinec, spíše než vojáci či vojenské cíle jiného národa. USA disponuje s databází jedinců, kteří mají být zlikvidováni z důvodu podezření z teroristické činnosti. Tato elektronická databáze pak tvoří byrokratické pozadí pro cílená zabíjení (targeted killings). Jedinci v tomto

²² National Security Strategy. Washington: The White House, 2010. Dostupné také z: https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

²³ Koh, The Obama Administration and International Law, 25 March 2010 (<http://www.state.gov/s/l/releases/remarks/139119.htm>)

²⁴ GRAY, C. 'President Obama's 2010 United States National Security Strategy and International Law on the Use of Force', Chinese Journal of International Law, Vol. 10, No. 1 (2011), pp. 35–53; Christian Henderson, 'The 2010 United States National Security Strategy and the Obama Doctrine of "Necessary Force"', Journal of Conflict & Security Law, Vol. 15, No. 3 (2010), pp. 403–34.

seznamu mají být buď zabiti drony nebo zajati speciálními jednotkami (Special Forces), přičemž databáze propojuje systémy CIA a amerického ministerstva obrany, čímž dochází k centralizaci příkazů k útokům do Bílého domu. Tato databáze také zahrnuje tyto cíle do národního protiteroristického centra (NCTC, National Counterterrorism Center), čímž nastavuje pravidla pro právní základ GWOT.²⁵ Tato strategie dronové války se dostala na veřejnost v říjnu 2012²⁶ a spolu s tím vyšla najevo také informace o tzv. návodu („playbook“), který popisuje detaily využití této „nadsoudní“ moci po celém světě.²⁷ Tento systém tedy staví do čela dronové války a cílených zabití více byrokraty než samotné vojáky. S tím je spojen i nebezpečný psychologický aspekt těchto útoků, jelikož jejich provádění umožňuje značný odstup od samotné akce daný nejen vzdušným prostorem, ale i „morální odlehčeností“ celého procesu. V této souvislosti se můžeme setkat s označením USA jakožto *Predátorského Impéria*.²⁸

Další kontroverzní stránkou dronového programu je obcházení mezinárodního práva. Jelikož se cílem útoků stává jedinec, a nikoliv národní stát, i když je na jeho území útok prováděn, obchází se tak princip nedotknutelnosti státní suverenity.²⁹ Tato suverenity je napadena, nicméně útok je chytře argumentován jako součást GWOT, a v tom spočívá největší nebezpečí spojené s dronovou strategií, která nezná národní hranice a oslabuje morální zodpovědnost.

3.5 Komplexní strategie s cílem oslabit a posléze zničit IS

Smrt amerického novináře Jamese Foleyho, který byl podříznut bojovníky IS v přímém přenosu, eskalovala vznik doposud chybějící komplexní strategie USA v boji proti IS. Den před 13. výročí teroristického útoku na USA Obama představil dokument nazvaný Komplexní strategie s cílem oslabit a posléze zničit IS.³⁰ Tato strategie se skládá ze čtyř částí, které se vzájemně doplňují.

²⁵ tamtéž

²⁶ MILLER, A. D. The Goldilocks Principle. Foreign Policy. 2012(15.3.2012). Dostupné také z: <http://foreignpolicy.com/2012/03/15/the-goldilocks-principle/>

²⁷ DEYOUNG, K. 2012. A CIA veteran transforms U.S. counterterrorism policy. The Washington Post. Available at www.washingtonpost.com/world/national-security/cia-veteran-john-brennan-has-transformed-us-counterterrorism-policy/2012/10/24/318b8eec-1c7c-11e2-ad90-ba5920e56eb3_story.html

²⁸ SHAW, Ian G. R. Predator Empire: The Geopolitics of US Drone Warfare. Geopolitics [online]. 2013, 18(3), 536-559 [cit. 2016-05-07]. DOI: 10.1080/14650045.2012.749241. ISSN 1465-0045. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14650045.2012.749241>

²⁹ SHAW, I. a M. AKHTER. THE DRONIFICATION OF STATE VIOLENCE. Critical Asian Studies [online]. 2014, 46(2), 211-234 [cit. 2016-05-07]. DOI: 10.1080/14672715.2014.898452. ISSN 1467-2715. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14672715.2014.898452>

³⁰ HUDSON, D. President Obama: "We Will Degrade and Ultimately Destroy ISIL". The White House blog [online]. 2014 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil>

První částí strategie jsou systematické letecké útoky proti bojovníkům IS koordinované s iráckou vládou. Obama nevyloučil možnost zaměřit útoky i proti bojovníkům IS na syrském území.

Druhým bodem je zvýšená podpora pozemním jednotkám, které bojují proti IS. Tato podpora je založena na průzkumu, který již od června 2014 prováděly na území Iráku stovky amerických vojáků. Na základě průzkumu poslaly USA do Iráku dalších 475 vojáků, kteří dle Obamových slov nebudou vést další vojenskou misi v Iráku, ale budou asistovat iráckým a kurdským bezpečnostním silám, předávat znalosti, koordinovat a trénovat. Obama podotkl, že USA budou podporovat snahy nové irácké vlády postavit jednotky Národní Gardy proti bojovníkům IS, kteří ohrožují sunnitskou komunitu. V Sýrii USA zintenzivnily vojenskou asistenci syrské opozici.

Třetí krok komplexní strategie spočívá v čerpání ze značných schopností v boji proti terorismu s cílem předcházet útokům ze strany IS. Klíčová je spolupráce s partnery, aby se zdvojilo úsilí v boji proti IS a také došlo k odříznutí financování bojovníků, posílily se bojové jednotky a zamezilo se přílivu potenciálních bojovníků do a z Blízkého východu.

Poslední krok strategie spočívá v poskytování humanitární pomoci nevinným civilistům vysídleným bojovníky IS. Komplexní strategie USA v boji proti IS je shrnuta v následující tabulce č. 2.

Tabulka č. 2: Konkrétní kroky komplexní strategie USA v boji proti IS³¹

Části komplexní strategie v boji proti IS	Konkrétní kroky k dosažení cíle oslabit a posléze zničit IS
Systematické letecké útoky	– letecké útoky proti bojovníkům IS ohrožujícím americký diplomatický personál – letecké útoky v koordinaci s iráckými bojovými jednotkami s cílem podpořit ze vzduchu jejich pozemní ofenzívu
Podpora pozemním jednotkám válčícím proti IS	– 475 dalších amerických vojáků, kteří budou asistovat iráckým bezpečnostním jednotkám, předávat znalosti, pomáhat s koordinací a trénovat – podpora nové irácké vlády v souvislosti s povoláním Národní Gardy – zvýšená podpora bojovníkům v syrské opozici
Čerpání prostředků v boji proti terorismu	– spolupráce s partnery a spojenci – odříznutí financování IS – zastavení oboustranného toku bojovníků na Blízký východ – mobilizace mezinárodní komunity s cílem posílit kapacity v boji proti IS
Humanitární pomoc vysídleným civilistům	– podpora všech etnických menšin – asistence kurdské armádě při evakuaci a ochraně obyvatel severního Iráku

Týden po oficiálním vydání komplexní strategie v boji proti IS nabídlo pomoc Spojeným státům dalších 40 zemí. Francie a Velká Británie se připojily k leteckým útokům, k pozemním bojům se pak přidala Saúdská Arábie v Sýrii. Austrálie, Kanada a Německo se připojily v Iráku k asistenci irácké armádě a výcviku tamějších bezpečnostních sil.

³¹ Zdroj: EICHLER, J. a kol. Evropská bezpečnost 25 let po skončení studené války. Praha: OECONOMICA, 2016.

USA se více zaměřily na výcvik syrské opozice, který probíhá na území Iráku, přičemž v Sýrii budou probíhat letecké útoky na bojovníky IS a jejich základny. Obamovi se taky podařilo vytvořit silnou koalici států v regionu, ke které patří Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Jordánsko, Katar a Bahrajn.³²

4. OPERACE INHERENT RESOLVE JAKO VLAJKOVÁ LOŽ AMERICKÉHO DRONOVÉHO PROGRAMU

Nutnost komplexnější strategie, která by díky spolupráci spojenců měla šanci porazit IS, vznikla již 15. srpna 2014 v rámci rezoluce 2170 RB OSN, kde se „*zdůrazňuje, že terorismus může být poražen jedině nepřetržitým a komplexním přístupem zahrnujícím aktivní účast a spolupráci všech států a mezinárodních a regionálních organizací s cílem zabránit, oslabit, izolovat a zneškodnit teroristickou hrozbu.*“³³

Operace Inherent Resolve³⁴ (OIR) vznikla jako hlavní pilíř americké Komplexní strategie v boji proti IS, která byla oznámena 10. září 2014 Barackem Obamou.³⁵ OIR se dne 15. října 2014 stala oficiálním názvem pro americké vojenské akce proti IS na území Sýrie a Iráku. Název operace poukazuje na „*neochvějně odhodlání a hluboký závazek USA a spojeneckých států v regionu a po celém světě eliminovat teroristickou skupinu IS a hrozbu, kterou představuje pro Irák, region a širší mezinárodní komunitu. Také symbolizuje ochotu a odhodlání koaličních partnerů úzce spolupracovat s partnery v regionu a využít veškeré potřebné nástroje národní síly – diplomatické, informační, vojenské, ekonomické – s cílem degradovat a posléze zničit IS.*“ Název OIR se také vztahuje retroaktivně k veškerým americkým vojenským akcím, které byly vedeny proti IS v Iráku a Sýrii od 8 srpna 2014.³⁶

Počátkem září 2014 se John Kerry, americký ministr zahraničí, a Charles Hagel, americký ministr obrany, setkali se svými protějšky v rámci NATO s cílem nastavit základní kroky pro spolupráci v boji proti IS: poskytnout vojenskou podporu partnerům, zabránit toku zahraničních bojovníků, zastavit financování IS, postavit se humanitární krizi v regionu, odhalit pravou povahu IS. Bylo zdůrazněno, že v této koalici se najde úkol pro každý stát, a že kromě vojenské pomoci bude také potřeba například pomoc

³² SOMANDER, T. President Obama Delivers a Statement on Airstrikes in Syria. The White House [online]. 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/23/president-obama-delivers-statement-airstrikes-syria>

³³ Rezoluce RB OSN 2170. Dostupné z: <http://www.un.org/press/en/2014/sc11520.doc.htm>

³⁴ v překladu do češtiny Bytostné odhodlání

³⁵ HUDSON, D. President Obama: “We Will Degrade and Ultimately Destroy ISIL”. The White House blog [online]. 2014 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil>

³⁶ Iraq and Syria Operations Against ISIL Designated as Operation Inherent Resolve. In: U.S. Central Command [online]. U.S. Central Command News Release, 2015 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.centcom.mil/en/news/articles/iraq-and-syria-ops-against-isil-designated-as-operation-inherent-resolve>

při zastavování toku zahraničních bojovníků, nebo při poskytování zdravotnické a humanitární pomoci.^{37, 38}

John Kerry 3. prosince 2014 předsedal ministerskému zasedání koalice proti IS v Bruselu. Na tomto setkání se ke spolupráci zavázalo 66 koaličních partnerů.³⁹ Do počátku října 2014 se USA a koaličním partnerům podařilo na území Iráku a Sýrie uskutečnit více než 1700 leteckých úderů na podporu operací proti cílům IS, kterých bylo celkem 322. Od počátku října dochází k leteckým úderům na území Sýrie a Iráku nepřetržitě a přesné cíle a výsledky úderů je možné sledovat na oficiálních stránkách OIR v rámci webu DoD.⁴⁰ Na jaře 2016 byla Operaci Inherent Resolve vytvořena samostatná webová stránka, kde je možné sledovat každý týden posun v boji proti IS.⁴¹ Od dubna 2016 se USA v rámci OIR soustředí zejména na znovu osvobození Mosulu, které je v boji proti IS klíčové. K tomuto účelu bude americkým ministerstvem obrany nasazen raketový systém M142 High Mobility Artillery Rocket System (HIMARS), který má podpořit ofenzívu iráckých pozemních sil.⁴²

Celková bilance leteckých úderů v rámci boje proti IS tvoří k datu 11. 10. 2016 celkem 15634 úderů vedených USA a koaličními partnery, z čehož 10129 bylo provedeno v Iráku a 5505 v Sýrii. Z hlediska cílů došlo dle CENTCOMu k datu 26. 9. 2016 ke zničení 164 tanků, 388 HMMWV⁴³, 2050 úložišť, 7948 budov, 8638 zákopů, 2638 ropných infrastruktur a 10074 dalších cílů. Z finančního hlediska k datu 31. 8. 2016 vycházejí celkové výdaje na operace (počínaje leteckými údery v srpnu 2014) na 9,3 mld. USD, přičemž průměrné denní náklady pak vycházejí na 12,3 mil. USD na 755 dní OIR. Z hlediska počtu vojáků tvoří mezinárodní koalice k lednu 2016 cca 6000 jednotek, přičemž z toho 3500 je z USA.⁴⁴ Velitelem operace je generálporučík Sean MacFarland, který má značné zkušenosti například z mise OEF v Afghánistánu.

³⁷ The Global Coalition to Counter ISIL. In: U.S. Department of State [online]. 2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.state.gov/s/secs/index.htm>

³⁸ Tyto myšlenky John Kerry zopakoval i v roce 2016 v rozhovoru pro Foreign Affairs <https://www.foreignaffairs.com/interviews/2016-10-17/envoy>

³⁹ The Global Coalition to Counter ISIL. In: U.S. Department of State [online]. 2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.state.gov/s/secs/index.htm>

⁴⁰ http://www.defense.gov/News/Special-Reports/0814_Inherent-Resolve

⁴¹ <http://www.inherentresolve.mil/>

⁴² PELLERIN, C. C.: Next Steps in Iraq ISIL Fight Include More Troops, Military Equipment. Washington: DoD News, 2016. Dostupné také z: <http://www.inherentresolve.mil/News/Article/738121/carter-next-steps-in-iraq-isil-fight-include-more-troops-military-equipment>

⁴³ High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle (Vysoce mobilní víceúčelové kolové vozidlo)

⁴⁴ Aktuální bilanci útoků lze sledovat na oficiálním webu US Ministerstva Obrany na stránce http://www.defense.gov/News/Special-Reports/0814_Inherent-Resolve

ZÁVĚR

Islámský stát představuje vážnou a naléhavou bezpečnostní hrozbu dnešního světa. Ačkoliv se jedná o hrozbu novou, která nemá v podobném měřítku svého předchůdce, při analýze této hrozby musíme brát v úvahu, že je mimo jiné jedním z následků neúspěšných vojenských operací na území Blízkého východu. Právě proto bylo potřeba přehodnotit nasazování vojenských sil v této oblasti a taktiku, kterou by měla mít další vojenská operace.

Spojené státy se staly z mnoha důvodů státem, který vede mezinárodní koalici v boji proti hrozbě Islámského státu. Komplexní strategie zaměřená na oslabení IS a posléze i na jeho zničení se stala strategickým rámcem pro boj proti nové podobě mezinárodní hrozby. Její první pilíř má vysloveně protiteroristické zaměření, klade důraz na cílené letecké útoky zasazované proti bojovníkům IS koordinované s iráckou vládou. Druhý pilíř zvyšuje podporu pozemním jednotkám, což umožňuje průzkumnou činnost na území Iráku a následné vyhodnocování jejich činnosti. Neméně důležitý je i důraz předcházení útoků ze strany IS. Právě díky dronové strategii se podařilo výrazně snížit počet civilních obětí a zároveň s tím zastavit zabíjácký postup samozvaného kalífátu.⁴⁵ Komplexní strategie se věnuje také humanitární pomoci v postižených oblastech.

Jako vlajkovou loď celého amerického dronového programu jsme vyhodnotili Operaci Inherent Resolve. Jejím výsledkem bylo přes 15000 úderů cílených na důležité prvky ozbrojených sil Islámského státu. Tuto operaci nevedou jen USA, ale podílejí se na ní i vojáci z řady zemí evropských a také arabských zemí. Tím získávají důležité zkušenosti pro zdokonalování bojové činnosti proti bezpečnostním silám typu Islámského státu, které mohou být důležité pro zvládání bezpečnostních hrozeb v budoucnu.

Změna amerického boje proti terorismu z hlediska nasazení vojenských sil a technologií reflektuje měnící se charakter bezpečnostních hrozeb. Zároveň ukazuje novou formu boje, která přináší větší efektivitu, menší počet obětí a zejména flexibilitu pro nasazování vojenských sil, které Obama využil. Z pohledu BSK posun od bombardérů k dronům hodnotíme jako demilitarizační pohyb, který výrazně omezuje ničivou sílu a škody spáchané v místě zásahu. Po vyhodnocení bilance Obamovy administrativy docházíme k závěru, že se jedná o příznivou změnu. Nicméně celkové hodnocení úspěšnosti této vojenské operace bude možné až po jejím ukončení. Jisté však je, že se stala průlomem v americkém pojetí nasazení vojenských sil a umožnila test nových vojenských technologií v podobě dronů.

Tento text vznikl v rámci projektu IGS VŠE 53/2015 – „Bezpečnostní prostředí v evropském prostoru 25 let po skončení studené války: Pohled z pozice bezpečnostní a strategické kultury EU“.

⁴⁵ BLACK, J.: *Air Power: A Global History*. Rowman & Littlefield Publishers, 2016.

Autoři: **Doc. PhDr. Jan EICHLER, CSc.,** narozen v roce 1952, po absolvování VA pracoval na MNO v Praze, 1979–82 československé velvyslanectví v Paříži. V současné době pracuje v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze, působí i na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE Praha. Vystupuje v rozhlase a televizi, publikuje v odborných časopisech, mj. *Mezinárodní vztahy*, *Défense nationale*, *Relations Internationales et Stratégiques*, *Défense et stratégie* (všechny tři Francie), *OstEuropa* (SRN), *International Peacekeeping* (Velká Británie). Člen redakční rady *Vojenských rozhledů*.

Ing. Kristýna STEJSKALOVÁ, narozena v roce 1992. Je absolventkou Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze (2016), kdy nyní studuje na doktorském programu *Mezinárodní politické vztahy se specializací na oblast zemí Blízkého východu a Severní Afriky*. V současné době pro *Asociaci obranného a bezpečnostního průmyslu v ČR*.

Jak citovat: EICHLER, Jan and kristýna STEJSKALOVÁ. Od bombardování k cílenému zabíjení: Proměny boje USA proti globálnímu terorismu. *Vojenské rozhledy*. 2017, 26 (1), 75-88. DOI: 10.3849/2336-2995.26.2017.01.075-088. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz